

INFORME DE RESULTATS:

Deliberació entorn la implantació de les energies renovables a l'Alt Penedès
21 i 28 de setembre de 2022. A l'Escorxador de Vilafranca del Penedès.

DEBATS CONTEXTUALITZATS:

Som Energia Alt Penedès

Assisteixen un total de 10 persones diferents al llarg de les dues sessions: 8 homes i 2 dones, pertanyents a 8 municipis diferents de l'Alt Penedès i totes sòcies de Som Energia.

MARC DE TREBALL:

Projecte Eudemón

El projecte Eudemón, impulsat pel Centre per a la Sostenibilitat Territorial (CST);

- Neix de la consciència que la implantació de les energies renovables (EERR) genera conflictitat en diversos territoris de Catalunya
- Adopta una mirada comprensiva cap a aquestes situacions
- Busca escoltar i acollir la diferència, i oferir espais que incentivin la col·laboració i l'entesa entre les persones
- Promou la governança territorial i que les decisions entorn a la transició energètica es prenguin col·lectivament i siguin inclusives.
- Pretén:
 - * Comprendre amb profunditat la problemàtica energètica actual
 - * Contactar amb diferents col·lectius interessats en les energies renovables que hi ha a l'Alt Penedès
 - * Promoure, conjuntament amb aquests col·lectius, l'organització de debats sobre la implantació de les EERR en el territori
 - * Anar teixint una xarxa de complicitats i una base de consens a nivell comarcal que ajudi en la presa de decisions.

SESSIONS DE DEBAT

Transició energètica i criteris d'emplaçament de les EERR a l'Alt Penedès

Les sessions de debat es dissenyen a partir dels següents supòsits:

- Hi ha pocs espais per parlar amb calma sobre allò que ens preocupa de la situació energètica actual, i pocs moments per parar-se a pensar en com voldríem que s'anés definint el nou model energètic.
- És habitual parlar de transició energètica com si fos un sol camí que hem de recórrer com a societat. Però, en realitat no hi ha una sola manera d'entendre què significa aquesta transició.
- Els processos de canvi són complexes i tenir un acompanyament extern facilita enormement el procés.
- Un dels principals motors de conflicte en relació a la implantació de les energies renovables té a veure amb la manera com es prenen les decisions.

- A l'hora de decidir la localització de les EERR no es té en compte la capacitat d'acollida del territori des del punt de vista psico-social, els criteris de distribució i dimensionament territorial no estan clarament definits, i no s'explica com s'asseguraran les condicions de governabilitat necessàries per prendre la decisió.

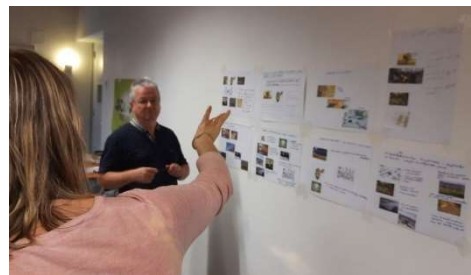
I és per això, les sessions tenen com a objectiu:

- Posar sobre la taula la diversitat de “transicions” possibles i enriquir el punt de partida.
- Posar-se en la pell dels diferents actors i explorar escenaris energètics concrets.
- Assajar un procediment consensual de presa de decisions.
- Recollir criteris de localització que tinguin en compte la capacitat d'acollida de l'Alt Penedès a escala comarcal i a escala municipal.
- Aprofundir en les implicacions psico-socials i personals de la implantació de les EERR.
- Definir i prioritzar criteris relatius a les característiques del lloc i a nivell de projecte.
- Reflexionar sobre quin hauria de ser el procés de decisió per a localitzar les EERR.

Metodologies participatives de treball

Cada sessió (de 3 hores cadascuna) està acuradament preparada perquè faciliti la participació significativa i agradable de tots els assistents i perquè el treball col·lectiu sigui seriós i complet, alhora, que amè i fluït. En aquest acompanyament és clau l'ús de tècniques de dinamització grupal que ens ajuden a reflexionar, elaborar coneixement conjuntament, sistematitzar... Els materials són preparats per l'equip dinamitzador perquè ajudin, a través de preguntes generatives, múltiples formats, jocs..., a tenir debats més informats, complexes i de qualitat.

Algunes imatges dels diferents moments de treball:

Resultats obtinguts

Què entenem per transició energètica?

Tal com es veu en l'annex 1, en el sí del grup, hi ha una idea prou similar del que significa la transició energètica. Un procés que:

- *Comporta un CANVI SOCIAL*; “Som les persones les que fem el canvi”, “Les persones organitzades”, “El canvi tecnològic no vindrà sense un canvi social previ”.
- *Evidencia l'existència de LÍMITS ECOLÒGICS i de la necessitat de mantenir un planeta saludable*; “Nosaltres som naturalesa”, “Necessitem tot el que consumim? El que consumim és correcte?”, “O reduïm el consum energètic o això explotarà per sí mateix”.
- *Incorpora TECNOLOGIA RENOVABLE*; “La fotovoltaica i eòlica per produir electricitat és el que tenim ara, però, potser en un futur podem desenvolupar altres tecnologies”, “És brutal veure fotos amb un ramat i un cultiu amb plaques solars”, “Pot ser compatible en molts espais”.

Pel que fa a posar a les persones en el centre de la transició energètica;

- Es comenta que el canvi social comporta implícitament:
 - *Un canvi de mentalitat i d'hàbits*. I, en aquest sentit, és important l'educació ambiental, especialment entre les persones joves. I, potser contemplar el retorn a antigues rutines horàries.
 - *Canvis en les formes de gestió de l'energia* perquè la capacitat de producció torni a estar en mans de les persones. Algú emfatitza que amb les renovables estem fent negoci d'uns recursos que són lliures, privatitzant el que ja tenim. “No sé com s'ha de fer, però, mentre estigui en mans privades, serà difícil tot”.
- Alhora, hi ha un debat sobre quin és el *poder real que tenim d'incidir en aquest canvi*, sobre si té a veure amb l'acció de cada individu o amb el col·lectiu, sobre “per què no agafem el toro per les banyes i la societat prenem el lideratge de ficar renovables?”... Majoritàriament es considera que és una minoria organitzada la que posa en marxa el moviment de canvi, assolint l'arrossegament global de la comunitat.
- També, apareix el debat sobre *quin model (públic/privat/público-privat) caldria per implantar aquestes EERR*. Un debat que, finalment, queda obert. No s'arriba a cap conclusió; depèn de l'escala, de si es busca l'eficàcia i l'eficiència, de si es té un plantejament de partida de l'energia com a bé comú... i apareixen exemples com el de la remunicipalització de l'aigua, fórmules com la inversió de capital públic en els projectes...

D'altra banda, val a dir, que en cap dels imaginaris retratats pels assistents, apareix el concepte de “sobirania energètica”. I algú diu; “això és que la sobirania energètica no és tan important. La sobirania de qui és; de la comarca, de la comunitat, d'Europa? Hem de produir per nosaltres mateixos, pel territori, per Barcelona o per Alemanya?”. En aquest sentit, es parla de solidaritat energètica entre territoris; “cal ser solidaris i no només pensar en la comarca”.

Igualment, mentre que en totes les representacions fetes pels assistents hi ha alguna placa fotovoltaica o aerogenerador, només en un cas apareix una imatge de recursos endògens renovables com la biomassa.

Altres comentaris puntuals que es fan al respecte:

- La sostenibilitat de les noves formes de producció d'energia també ha de valorar les externalitats del sistema, estenent-se a l'obtenció i transformació de les matèries primeres, el transport, les obres d'instal·lació, etc.
- La indústria té un paper clau en la transició energètica; cal incidir-hi també perquè redueixin i facin més eficient la despesa energètica. Aquesta reducció de consum no pot traduir-se en l'externalització de la producció a tercers països.

Criteris generals en la implantació d'EERR.

Què cal tenir en compte a l'hora d'estendre l'ús de renovables a l'Alt Penedès?

Com a criteris consensuats entre els assistents, està:

- Promoure una *reducció del consum energètic*, tenint en compte la necessitat de portar estils de vida més sostenibles i saludables.
- Treballar perquè s'instaurin formes de *gestió de l'energia més comunitàries i públiques*.
- *Fer compatible la tecnologia renovable amb l'ús actual del sòl* perquè aquest mantingui la seva funció i sentit global.
- *Evitar l'impacte visual al màxim*. És a dir, que les instal·lacions quedin integrades al paisatge, no degradin cap espai no utilitzat, siguin desmuntables (no permanents) i es doni un equilibri entre el que ja hi ha i la implantació de la tecnologia.
- *Assegurar el retorn al territori* de les EERR (amb recursos econòmics, subministrament elèctric renovable, reactivació econòmica local, etc.).
- *Mantenir la identitat penedesenca*; és a dir, que territorialment segueixi predominant el paisatge de la vinya i tampoc es perdi la indústria que hi ha.
- Respectar els corredors ecològics i posar tecnologies renovables que *minimitzar els danys ambientals i sobre la fauna*.
- *Evitar que la implantació de fotovoltaica i eòlica desplaci o afecti a altres recursos energètics propis* (com la biomassa) que ja té la comarca.
- *Obrir la possibilitat de produir per a les necessitats d'altres comarques* (no només la pròpia), sempre i quan es faci de manera consensuada i planificada, i es respectin els criteris anteriors.

En general, es considera que l'escala òptima per a planificar la producció d'energia renovable és la comarcal, ja que la municipal és massa petita i, a més, al Penedès en particular només hi ha 3 municipis grans i la resta són petits. De totes maneres, no és una qüestió en la que s'aprofundeixi gaire i, per tant, de la que s'hagin extret conclusions en ferm.

D'altra banda, tot i que queda clar que minimitzar l'impacte visual de les instal·lacions és important, el grup és conscient que el que es considera impacte visual no és el mateix a tot arreu; depèn del lloc i de la percepció de la gent.

Criteris relatius a les característiques del lloc.

Què cal tenir en compte a l'hora de triar les localitzacions de les EERR a l'Alt Penedès?

Es reconeix que hi ha un seguit de criteris bàsics, que malgrat venir "donats", cal apuntar:

- *El lloc ha de permetre la viabilitat tècnica de la instal·lació.* És a dir, que hi hagi suficient recurs energètic (per exemple, suficient exposició solar, suficient velocitat del vent...) i que es compleixin els requeriments tecnològics necessaris per construir la planta eòlica/FV (per exemple, accés a la xarxa elèctrica, resistència de les estructures de suport...).
- *El lloc ha de permetre la viabilitat econòmica de la instal·lació.* Sovint, hi ha indrets que per les seves característiques encareixen tant el cost de la instal·lació que la fan inviable o generen una energia molt cara.
- *El lloc ha de complir la normativa vigent.* Es descarten aquells llocs que són incompatibles segons la legislació ambiental, d'urbanisme, de patrimoni cultural, d'agricultura i de paisatge (per exemple, sectors de cria de l'avifauna, espais naturals protegits, afectació de béns del patrimoni cultural inventariats, sòls de classes de capacitat agrològica I i II, fites i fons escènics identificats pels catàlegs de paisatge...).

D'altra banda, es parteix de la premissa que la instal·lació d'EERR cal fer-la, seguint el següent ordre de prioritització en la selecció d'espais:

1. **Teulades i sostres d'edificacions** (residències, indústries, equipaments, crear pèrgoles en places, mercats i pàrquings...),
2. **Infraestructures** (carreteres, canals, làmines artificials d'aigua, corredors ferroviaris, adaptats a pantalles visuals i acústiques, espais intersticials residuals...). "Jo posaria totes les plaques al llarg de l'AP-7, de la via del tren... en els vorals, la mitjana".
3. **Zones degradades i espais altament transformats** (abocadors, pedreres, extraccions mineres, terrenys militars abandonats, sòls contaminats, polígons industrials, centres comercials, ports, circuits, espigons...). "S'han de prioritzar espais ja transformats. Depèn del lloc, fins i tot, li fas un favor si poses plaques".
4. **Zones urbanes i industrials sense consolidar** (programats que no es preveu desenvolupar). **O espais periurbans en desús.**
5. I, per últim; **Zones de baix valor agrícola, forestal o paisatgístic.**

Altres criteris que es considera important tenir en compte per part del grup són:

- *Evitar que es vegin afectats espais amb usos socials i d'esbarjo.* És a dir, llocs emblemàtics socialment, espais sentimentals per a la població que potser no tenen un valor ecològic alt, però, que la gent s'estima i que la seva conservació repercuteix també en la salut pública.

- Tenir en compte *l'eficiència energètica de la instal·lació* en el lloc en el que es projecta. És a dir, ocupar *espais pròxims als llocs de consum* i que s'evitin pèrdues en la distribució, buscar llocs que ajudin a abaratir costos de producció, etc.

Es fa difícil definir criteris de localització a escala comarcal, per exemple, amb un mapa topogràfic a escala 1:50.000 i representant les instal·lacions necessàries per a 2050 amb un gomet. Els costa fer-se a la idea; a simple vista no els sembla massa, però, alerten que si cada punt representa 60 hectàrees de plaques solars o 8 aerogeneradors, això és força. Segurament, amb un mapa en el que es vegi amb més definició i abast cada una de les instal·lacions seria més senzill de valorar.

Ara bé, sí que s'apunten alguns criteris de distribució territorial:

- *Dimensionar les instal·lacions segons el volum/dimensió del municipi*. És a dir, tenir en compte criteris de proporcionalitat a escala municipal.
- *Distribuir les instal·lacions perquè no quedin massa concentrades*. Algú pregunta; “perquè hi ha tantes propostes d’instal·lacions a Sant Llorenç d’Hortons?”. I també es diu; “omplir tota la Serra d’Ancosa de parcs eòlics és polèmic, genera rebuig veure una concentració massa forta”.

Criteris de governabilitat.

Què cal tenir en compte en la manera com es decideix la localització de les EERR a l'Alt Penedès?

Els criteris que es consideren necessaris per a la presa de decisions són:

- *Transparència entorn els projectes de fotovoltaica i eòlica que es presenten al territori*. Tenir informació clara i accessible per a tothom.
- *Participació ciutadana*. I també dels diversos agents del territori (administració local, entitats...). “Democràcia directa”.
- *Claredat i transparència del procés decisonal previst i del marc de decisió* (sobre què es decideix i com). També “perquè els implicats puguin prendre les decisions de manera correcte i conscient”.
- *Coneixement i informació suficient i disponible* per a emprar en la decisió i comptar “amb la implicació d’experts independents”.
- *Buscar el màxim consens a l’hora de decidir el lloc*. És a dir, tenir en compte criteris de decisió assemblearis o de democratització local i de processos de consens amb la població. “El procés és el més important; qui no ha estat en el procés de decisió/negociació només veu el resultat final i llavors és quan li posarà pegues”.

Segons els assistents, els processos decisonals que més s’aproximen a aquests criteris són:

- En primer lloc, *el millor valorat és la constitució de comunitats energètiques*. També perquè comporta una major coresponsabilitat de la societat en els temes energètics i, alhora, perquè “pot esdevenir un actor en les decisions polítiques o de planificació”.
- Altres observacions:

- El procés adequat pot ser diferent segons sobre què es decideix. Per exemple, algú comenta; “per definir la producció de proximitat és interessant la creació de comunitats energètiques. I per a produccions per externalitzar, proposaria processos de negociació entre els diferents agents implicats”.
- També hi ha qui apunta: “actualment, no existeixen processos de governança que tinguin en compte tots els criteris” desitjats de transparència, representativitat, participació, igualtat en la capacitat de decisió, creació de xarxes de comunicació i coneixença, incentivació d’una base social i institucional sòlida, suficient coneixement i informació disponible, etc.

També s’apunten recomanacions per a la resolució de conflictes i millorar la governança:

- “Posar les coses sobre la taula i dir la veritat”.
- Crear un espai en el que tots els agents hi estiguin representats.
- Aconseguir que “es debati seriosament sense posicionaments ideològics o de benefici propi”.
- “Incentivar la participació de les dones”, la paritat de gènere.
- Identificar i explicitar el rol que juga cada agent i “que cadascú actuï en conseqüència”.
- “Identificar els interessos dels oligopolis” perquè no es vulnerin els drets que tenen els altres agents (garantir un dret).
- Incloure el concepte de solidaritat (“ben entesa”) per facilitar el procés de consens.
- Per arribar a un consens territorial a curt-mig termini, és adequat començar a treballar en el sí de grups socials amb un mínim d’afinitats inicials i en col·lectius ja interessats en la temàtica, per després anar-los reunint progressivament. Però, també és important arribar a la ciutadania menys organitzada i coneixedora del tema, i tenir una vinculació més directa amb els actors que tenen les competències sobre el tema.
- És fonamental preparar les trobades col·lectives i que hi hagi algú que en faci l’acompanyament.

Valoració de les sessions i del projecte Eudemón

Pel que fa al context social i polític actual, els participants consideren per unanimitat que el projecte tracta una qüestió rellevant i d’interès pel territori, aborda les problemàtiques més significatives que hi ha entorn a aquesta qüestió i afavoreix la cultura participativa i l’entrenament de les capacitats necessàries pels processos col·lectius. I, en gran mesura, el projecte també serveix per identificar què és allò que seria interessant/adequat impulsar i facilita l’abordatge dels conflictes que hi estan relacionats o que sorgeixen de la pluralitat d’opinions.

Pel que fa a la seva utilitat, creuen que participar en les sessions els ha servit per escoltar altres opinions i per aprendre els uns dels altres. També, per reflexionar i tenir en compte aspectes els quals no hi havien pensat o pres en consideració. Creuen, en la seva majoria que és important demanar compromís d’assistència per anar consolidant el grup i que és interessant que es faci des d’una perspectiva interdisciplinària i holística. Alguns opinen que reunir-nos les mateixes persones durant diferents sessions permet aprofundir més en la temàtica, però, que

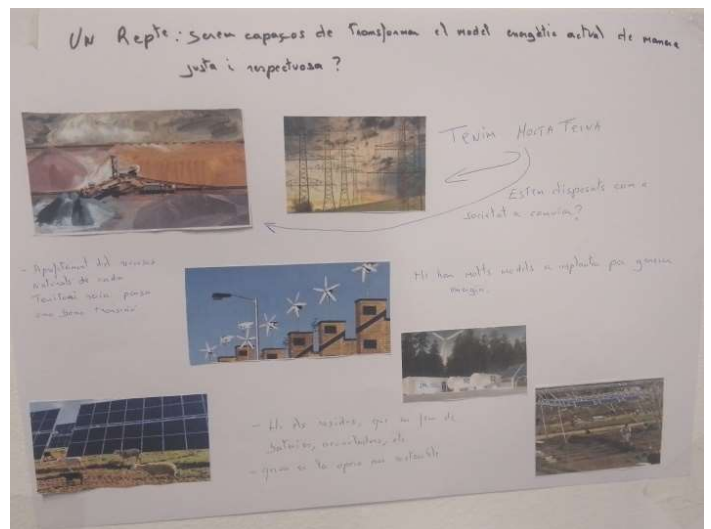
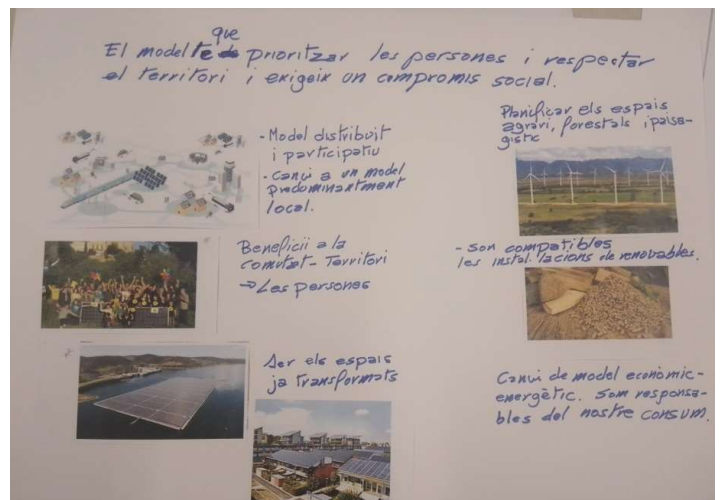
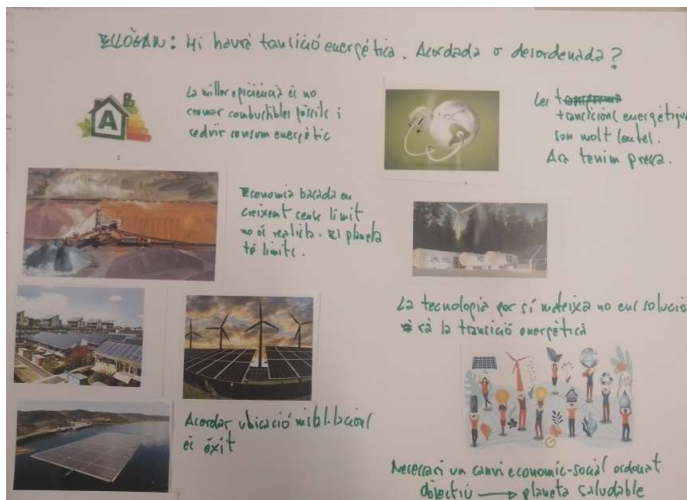
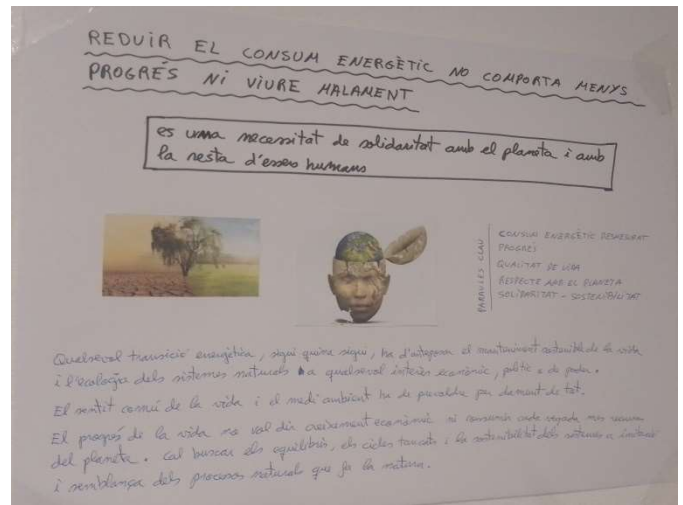
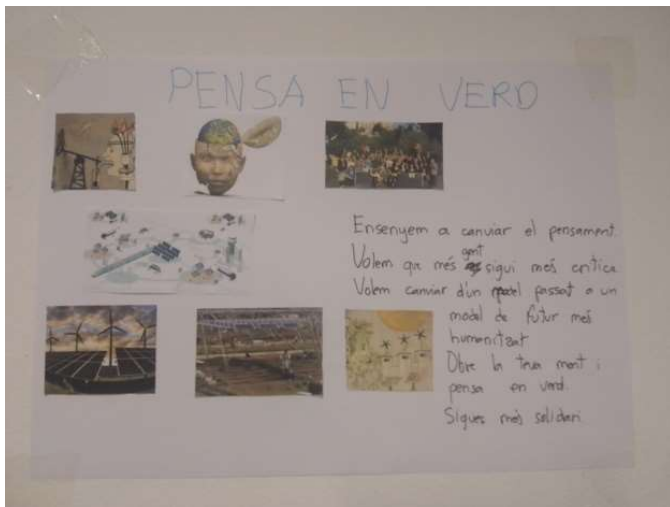
no és factible un procés d'aquestes característiques a llarg-termini com a espai permanent i autosostingut.

La durada de les sessions i el nombre de trobades dutes a terme es considera prou convenient. Però, s'evidencia el baix nombre d'assistència i la seva baixa pluralitat (la majoria persones membres del grup motor de Som Energia Alt Penedès) com un aspecte a millorar. De fet, es debat sobre què pot haver succeït perquè hagi assistit menys del 50% de les persones inicialment inscrites.

Per als participants, les dinàmiques de treball proposades estaven ben temporalitzades, era fàcil seguir-les i estaven oportunament conduïdes. A més, les activitats proposades ajudaven a sistematitzar i a canalitzar el debat, facilitaven les aportacions de tots i s'han realitzat en un espai adequat.

Algunes impressions generals dels participants són: "El procés m'ha resultat cuidat i ric", "M'he sentit escoltat, inclòs i respectat. La sensació general ha estat bona", "M'he sentit cuidada i escoltada. M'ha agradat molt participar en aquest procés i no m'importaria repetir", "Em falta una altra tanda amb persones d'altres àmbits, especialment el polític".

ANNEX 1: Resultats pòster “Què és per mi la transició energètica?”

DERENT DE NOSALTRES!! ELS POLITICS SON LEND

SABER VEIRA LA BELLESA DE LA TECNOLOGIA RENOVABLE

HA DE SER GLOBAL, PERÒ ELS PAISOS INDUSTRIALS I TENEN MOLT A DIR.

TENIM que TRIAR?

- CANVI !
- TOT HOM pot FER el canvi
- NOMÉS la gent pot fer-ho?
- Un canvi global real ?

